

A siker és a tanulók tanulási motivációja

Életünket az információáramlás korában éljük. Mindennapjainkban olyan ismerettömeg zúdul ránk, amelyet nem könnyű feldolgozni. Ezért is nagy a felelősségünk a gyermekek életének formálásában. Nem mindegy, milyen készségeket sajátítanak el a diákok, milyen hatékonysan alkalmazzák a tanultakat, tudják-e azt, hogyan kell sikeresen élni?

Minden intézményben, amelynek pedagógusai fontosnak tartják a tanulók jó közérzetét, alapos felkészülését, információéhségét, tudásuk, képességeik szüntelen fejlesztését, mindent megtesznek azért, hogy a gyerekek sikeresek legyenek nemcsak a tanítási órákon, hanem a tanórákon kívül is.

A sikeresség fontos feltétele az érzelmi intelligencia (EQ 90%) és az IQ (10%) megléte, tudatos irányítása, fejlesztése. Íme néhány összetevő, amelyek a siker feltételei lehetnek:

az örömrzés átélésének a képessége, az érzelmek szabad kifejezése, az önbizalom, alkotókedv, kreativitás, kudarcűrés, együttmüködés, pozitív gondolkodás, a tanulási motiváció folyamatának kialakítása.

A kérdés önkéntelenül is adódik: fejlesztjük-e ma tudatosan a felsorolt motívumok bármelyikét a magyar közoktatásban?

E dolgozatomban a siker-feltétel megvalósításáról, ötletekről és feladatokról szólok, amelyek segítenek egy fontos „terület” vizsgálatában, eredményességének fokozásában.

A tanulás hatékonysága – a siker átélése és megtapasztalása – nagyrészt a tanulási motívumrendszer fejlettségétől függ. Ennek elsődleges kialakulási színtere az óvoda és az általános iskola.

A motiváció értelmezése a Pedagógiai Lexikon szerint: „olyan indítékok a nevelésben, amelyek a személyiség formálásában játszanak sajátos szerepet.”

Az iskolai tanulás folyamatában a motiváció értelmezése a következő:

- a tanulók érdekeltségének elfogadtatása az iskolai, tantárgyi feladat elvégzésében
- a tanulási érdeklődés kialakítása egy-egy új téma iránt
- a tanulás iránti vágy felkeltése
- az önfejlesztés igényének ébren tartása.

Az iskolába lépő gyerekek hamar átélnek az első sikereket és kudarokat, éppen a megfelelő vagy nem megfelelő motiváció eredményeként. Magukkal hozzák intellektuális és szociális fejlettségük (a családi háttér) különbségeit, így ezeket a tanulókat már a kezdetkor másképp kell motiválni. Igen eredményesek lehetnek az 1. osztály „rendjébe” beépített felzárkóztató, hátránykompenzáló foglalkozások.

Az első tanítási év meghatározó sikertényező a diákok tanulási motivációjának kialakításában. Ebben az időszakban erősödnek meg a tanulási motívumok, amelyek a tudasyarapodás élményének átélésével alakulnak ki. A felsőbb osztályokban – tapasztalataim szerint – csökken a tudásigény mint motiváció, átadja helyét az osztályzatok, elismerések, dicséretnek, más külső jutalmak befolyásoló hatásának.

Jellemző sajátosságai olykor a felső tagozatos időszaknak:

– a tanulás már nem cél	– a sorozatos kudarcélmények átélése
– a tanulás már nem érték	– elsikkad maga a tanulási folyamat

Fontos tényező ekkor a tartós élménnyé vált két motívum megerősítése a következő területen:

- az egyéni motiváció „miértjének” megbeszélése és megszilárdítása
- az osztály- és iskolai közösségben kialakult tanulási motiváció fenntartása és további erősítése

Az „ázsiai” nevelés (japán, kínai, koreai) jellemzője a magas motivációs szint kialakítása és fenntartása. Ez igen hatékony, mert a gyerekek fegyelmezettek, csendesek, keményen dolgoznak, a követelményeket túlteljesítik.

Az iskolai motivációt jellemzi: a diákok szorgalma, az ismételtetéseken alapuló tanulás, a memorizálás, a korai életkortól alkalmazott tesztek és az erkölcsi nevelés fontosságának hangsúlyozása. Azokban a tevékenységekben tűnnek ki, amelyek türelmet és hosszú időn keresztül fenntartott, folyamatos erőfeszítéseket kívánnak; ahol az individualizmus háttérbe szorul az iskolában és az otthonokban is.

Az iskolák szervezésük során a következő tényezőknek tulajdonítanak kiemelt szerepet:

- a képesség,
- az oktatás mennyisége
- a fejlődési szint,
- az oktatás minősége
- a motiváció,
- az osztályterem mint társas környezet.
- az otthoni tanulási környezet,

Itt is megtapasztalható az iskolai motiváció erősítésének súlypontosítása. Ahhoz azonban, hogy összefüggéseket keressünk és következtetéseket állapíthassunk meg, szükséges a tanulók iskolai és otthoni tanulásával kapcsolatos tanulási motiváció „feltérképezése” az iskolában. Íme egy példa, hogy kérdőíves módszerrel miképpen tájékozódhatunk a tanulók motiváltságáról:

A 20 kérdésből álló kérdőív az alábbiakra várta a választ:

- a diákok hozzáállása az iskolához, a tanuláshoz, a tantárgyakhoz
- az iskolába járás szeretete, ösztönzése
- a házi feladat megírásának körülményei
- a sikertelenség okai
- a tanórán kívüli érdeklődés
- jutalom a családban
- a diák megítélése az osztályban,
- kitartás a tanulmányi munkában.

A Karácsony Sándor Általános Iskolában 453 diák (3-8. évfolyam) válaszolt név nélkül a kérdőíveken szereplő kérdésekre, 237 fiú és 216 leány. A szülők nagyrészt fizikai dolgozók: az édesapa foglalkozását tekintve 66,2%, az édesanya foglalkozását nézve 42,1%. Igen magas a nem dolgozó szülők aránya: édesapa – 10,1%, édesanya – 25,6% (itt azonban GYES-en, GYED-en lévő anyukákról is szó van). Szellemi foglalkozású édesapa – 17,6%, édesanya – 31,3%.

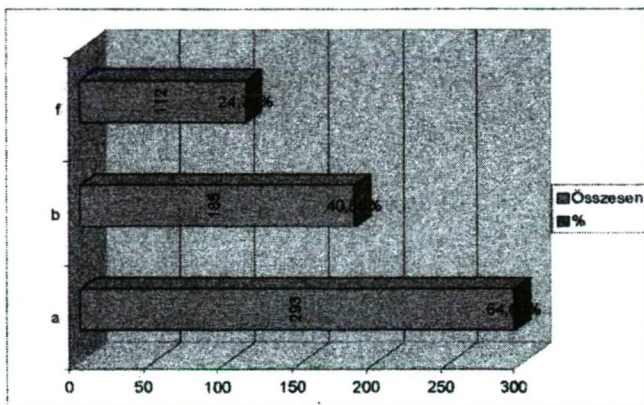
A tanulmányi eredményeket vizsgálva gyermekeink eredményességi mutatói:

- kiváló:	9,9%	- közepes:	42,2%
- jó:	38,8%	- gyenge:	9,9%

Íme néhány kérdés válaszainak értékelése, amelyek igen tanulságos tükröt tartanak a diákok, a szülők és a pedagógusok elé:

3. kérdés: Melyik tantárgyat tanulod a legszívesebben és miért?

- a) Érdekel ez a tantárgy.
- b) Szeretem azt a tanárt, aki ezt a tantárgyat tanítja.
- f) E tantárgy tudása hasznos lesz majd a középiskolában.

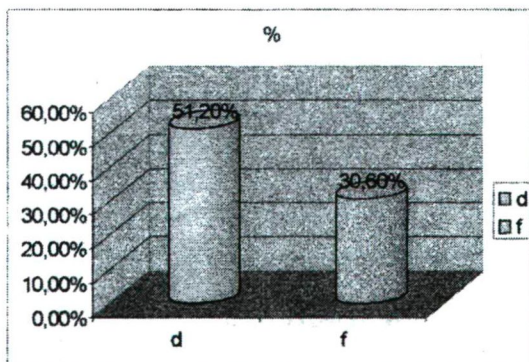
1. ábra

A tanulók válaszai alapján széles azoknak a tantárgyaknak a köre, amelyeket szeretnek és kedvvel tanulnak:

- matematika – 3.a, 3.b, 4.a, 4.b, 4.c, 8.a, 8.c
- rajz – 3.c
- történelem – 5.a, 5.b, 5.c, 6.a, 6.b
- irodalom – 6.c, 7.c
- földrajz – 7.a
- kémia – 7.b, 8.b

5. kérdés: Mi az, ami a legjobban ösztönöz a tanulásra?

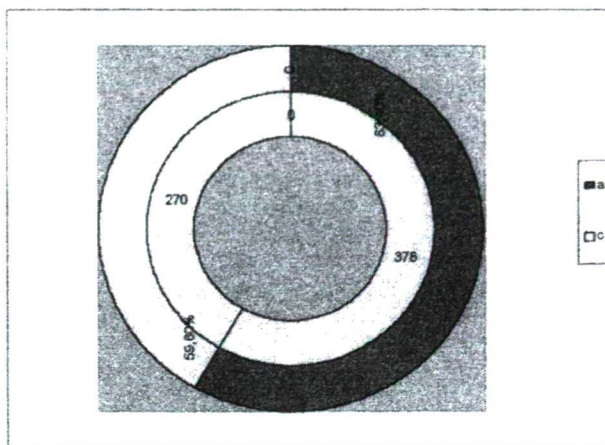
- d) Szeretném elvégezni az általános iskolát, hogy beiratkozhassek a középiskolába.
- f) Az, hogy az iskolát elvégezzem, és jó szakmám legyen.

2. ábra

8. kérdés: Általában hogyan írod meg a házi feladatod?

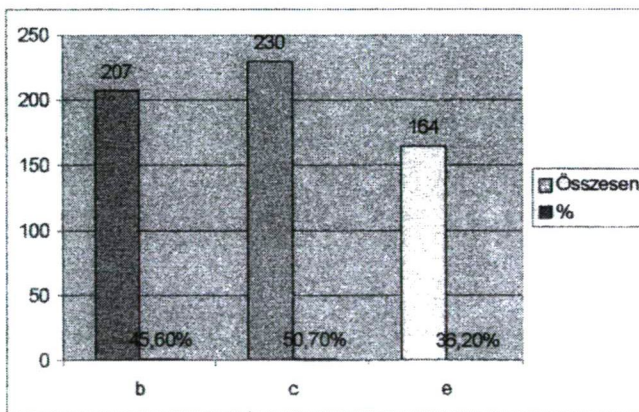
- a) Önállóan.
- c) Szüleim segítségével.

3. ábra

15. kérdés: Mit jelent a jó osztályzat számodra?

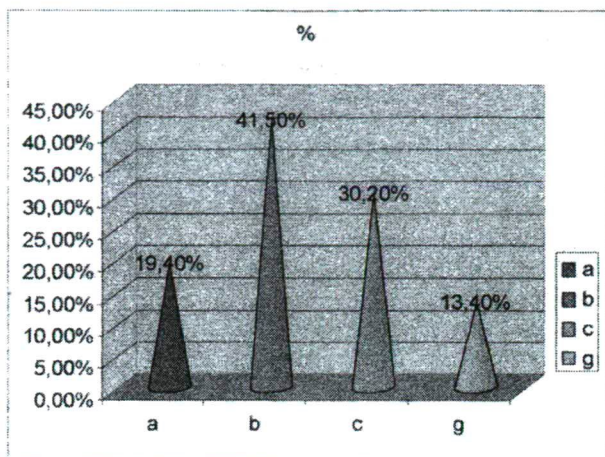
- b) Az osztályzat tudásunk mércéje, ezért igyekszem minél jobbat szerezni.
- c) Az unalmasabb tantárgyakat is megtanulom, mert nem mindegy, hogy milyen jegyet kapok.
- e) A jó jegy a legfontosabb számomra.

4. ábra

17. kérdés: Milyen megítélésem van az osztályban?

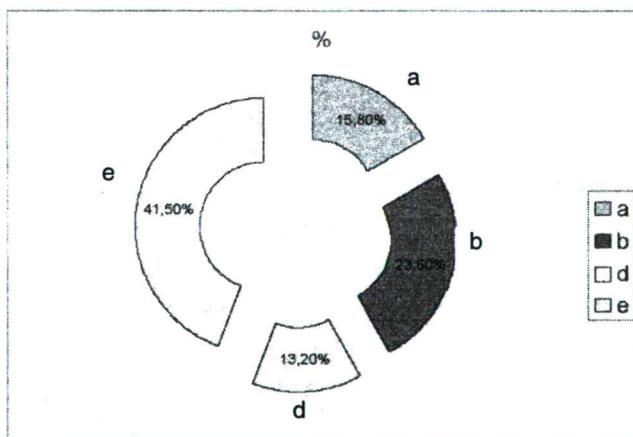
- a) Szégyenkezem a társaim előtt, ha rosszul felelek.
- b) Több időt fordítok a tanulásra, ha úgy érzem, hogy lemaradok társaimtól.
- c) Azt szeretem, ha a tanár az osztály előtt dicsér meg szereplésemért.
- g) Az serkent a tanulásra, hogy társaim elismerjenek.

5. ábra

18. kérdés: Milyen kitartás jellemzi a tanulmányi munkámat?

- a) Ha elkezdek egy feladaton dolgozni, semmi sem tud kizökkenteni belőle.
- b) Néha úgy elmerülök a tanulásban, hogy elfeledkezek egyéb teendőimről.
- d) Ha egy problémát akarok megoldani, semmi sem tud elvonni tőle.
- e) Nagy kitartással szoktam dolgozni, tanulni.

6. ábra

A kérdőíveket a félévi nevelőtestületi értekezleten ismertettük. A szülőknek és a diákoknak az osztályra vonatkozó tudnivalókról minden osztályfőnök osztályfőnöki órán és a félévi szülői értekezleten tartott tájékoztatást.

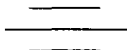
Melyek lehetnek azok a tevékenységek, amelyek a lemorzsolódás veszélyének kitett tanulók eredményes motiválását segíthetik?

- az önbecsülés fontossága → „Képes vagy rá!”
- nem kell félni a kudarctól → tudatosítás
- „dupla” lehetőség (elrontott, sikertelen feladat, dolgozat kijavítása)
- minden kis eredményt számon tartunk → ismételt sikerek elérése
- személyes, egyéni bánásmód
- a gyakorlatban hasznosítható tudás erősítése
- egyéni feladatok készítése a tanulók számára
- pozitív énkép kialakítása: „Tudom, hogy Te meg tudod csinálni!”

A motiváció kérdése fontos az általános iskola falain túl is, hiszen az egyéni motívumrendszer fejlettsége meghatározó a felnőttkorban, a magánéleti és munkahelyi sikerekben és sikertelenségekben. Éppen ezért kiemelt fejlesztési feladata minden pedagógusnak, minden intézménynek a tanulói motívumrendszer kialakítása, gondozása, hiszen az önfejlesztés igényének kialakulásához elengedhetetlenül szükséges folyamat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Dr. Kozéki Béla: Személyiségfejlesztés az iskolában. – Békéscsaba: Békés Megyei Pedagógiai Intézet, 1984.
2. Józsa Krisztián: Ami nélkül nincs minőség: motiváció az iskolában. – Szeged: Szegedi Nyári Egyetem Évkönyve, 2001., 123-141. p.
3. O'Neill-Drillings: Motiváció (elmélet és kutatás). – Bp.: Vince Kiadó, 1999.
4. Barkóczi Ilona-Putnoky Jenő: Tanulás és motiváció. – Bp.: Tankönyvkiadó, 1980.

DR. VEIDNER JÁNOS
ny. főiskolai tanár
Szeged

A fogalomalkotás, a megszilárdítás, az alkalmazás szerepe a fizikatanításban

III. befejező rész

A) A fizikai fogalmak

Az alapfokú fizikatanításban a fogalmak sokaságával ismerkednek meg a tanulók. Ezek egy része olyan, melyet az életből vagy előző tanulmányaikból ismernek. Ilyenek pl. az olvasás, a fagyás, a sebesség stb. Az ismertetőjegyek azonban sokszor hiányosak, hézagosak, néha tévesek, olyanok, hogy azokból általánosítani, „fogalmat” alkotni nem lehet. A fogalmak másik része pedig olyan, melyekkel fizikai tanulmányaik során ismerkednek meg.

A fizikában használt fogalmak nem mindegyikét tekintjük azonban szűkebb értelemben vett fizikai fogalmaknak.

Nem fizikai fogalmat jelölnek

– az anyag- és eszköznevek: pl. víz, gáz, vas, hőmérő, ampermérő stb.

– a fizikai folyamatokat, jelenségeket kifejező, megjelölő szavak: pl. az olvadás, a fagyás, a párolgás stb.